

1992-Cİ İL DAŞALTI ƏMƏLİYYATI –TARİXİN İZİ İLƏ

Əzizağa Qəni-zadə
Milli Müdafiə Universiteti
Yupiter57@mail.ru

Açar sözlər: müstəqillik, Qarabağ, Daşaltı əməliyyatı, qəhrəmanlıq, zəfər
Məqalədə 30 il bundan əvvəl 1992-ci ilin qışında baş vermiş və Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin bərpasından sonra yaradılmış Müdafiə Nazirliyinin ilk hərbi əməliyyatı olan Daşaltı əməliyyatının aparılma səbəbləri, gedişatı və nəticələri mötəbər mənbələr əsasında təhlil olunmuşdur.

Şuşa şəhəri yaxınlığında yerləşən Daşaltı kəndinin erməni hərbi birləşmələrindən azad edilməsi məqsədilə təşkil olunmuş əməliyyat, 1992-ci il yanvarın 25-də saat 20:00-da başlamış, bir gün sonratəqribi olaraq həmin saatlarda başa çatmışdır. Əməliyyatın yol açdığı qüsurlar ölkədə hərbi siyasi böhranı bir qədər də dərinləşdirmişdi.

Daşaltı əməliyyatı zamanı Azərbaycan ordusunun əsgər və zabitlərinin göstərdikləri şücaət və qəhrəmanlıqlar daim tarixi yaddaşlarda yaşayacaqdır. Əməliyyat zamanı məğlubiyyət yaşansa da, ordumuz qarşısına qoyduğu vəzifəni yerinə yetirərək kəndin ərazisini ələ keçirmiş, 80-ə yaxın erməni terrorçusunu gəbərtmişdi.

О ДАШАЛТИНСКОЙ ОПЕРАЦИИ 1992 ГОДА - ПО СЛЕДАМ ИСТОРИИ

Азизага Гани-заде

Ключевые слова: независимость, Карабах, Дашалтинская операция, героизм, победа

В статье на основе авторитетных источников были проанализированы причины, ход и результаты проведения Дашалтинской операции, проведенной 30 лет назад - зимой 1992 года, первой военной операции Министерства обороны Азербайджанской Республики, созданного после восстановления независимости.

Операция, организованная по освобождению села Дашалты, расположенного недалеко от города Шуша, от армянских воинских группировок, началась 25 января 1992 года в 20:00 и днем позже примерно в это же время завершилась. Неудача операции усугубили военно-политический кризис в стране. Храбрость и героизм солдат и офицеров Азербайджанской армии во время Дашалтинской операции навсегда

останутся в исторической памяти. Хотя операция в общем завершилась неудачно, наши подразделения выполнили поставленную перед ними задачу, захватив территорию села и уничтожив около 80 армянских террористов.

ABOUT THE DASHALTA OPERATION OF 1992 - IN THE WAKE OF HISTORY

Azizaga Ghani-zade

Keywords: *independence, Karabakh, Dashalta operation, heroism, victory.*

Based on authoritative sources, the article analyzed the causes, course and results of the Dashalta operation, carried out 30 years ago - in the winter of 1992, the first military operation of the Ministry of Defense of the Republic of Azerbaijan, created after the restoration of independence.

The operation, organized to liberate the village of Dashalti, located near the city of Shusha, from Armenian military groups, began on January 25, 1992 at 20:00 and ended a day later at about the same time. The failure of the operation exacerbated the military-political crisis in the country. The courage and heroism of the soldiers and officers of the Azerbaijani army during the Dashalta operation will forever remain in historical memory. Although the operation ended unsuccessfully in general, our units completed their task, seizing the territory of the village and destroying about 80 Armenian terrorists.

Giriş

Azərbaycan Respublikasında müstəqilliyin ilk illərində yaranmış ictimai-iqtisadi, siyasi böhrandan istifadə edən təcavüskar qüvvələr ölkəmizi öz nüfuz dairəsində saxlamaq üçün məkirli siyasət yeridərək Qarabağda Ermənistan və Azərbaycan arasında milli münaqişə ocağı alovlandırmış, iki xalq arasında qanlı mübarizəni genişləndirərək erməni silahlı birləşmələri tərəfindən azərbaycanlılara qarşı qanlı terror hadisələrinin törədilməsinə, işğalçılıq niyyətlərinin həyata keçirilməsinə şərait yaratmışdır.

Bütün bunlar isə Qarabağ münaqişəsinin müharibəyə çevrilməsinə gətirib çıxarmışdır. Beləliklə, Fasilələrlə 28 il davam edən birinci Qarabağ müharibəsində torpaqlarımızın 20 faizi Ermənistan silahlı birləşmələri tərəfindən ələ keçirilmiş və Azərbaycan Respublikasının 1 milyondan artıq əhalisi məcburi köçkün və qaçqın həyatını yaşamağa məcbur edilmiş, 20 mindən çox övladı isə hərbi əməliyyatlar zamanı qəhrəmancasına şəhid olmuşdur.

Ancaq 1993-cü ilin iyununda Ümummilli lider Heydər Əliyevin xalqımızın təkidli tələbi ilə ikinci dəfə ölkəmizdə hakimiyyətə gəlməsi, baş verə biləcək daha böyük faciələrin qarşısını almış oldu.

Xatırlatmaq yerinə düşər ki, 1990-cı ildən etibarən Ermənistanın Azərbaycanın bir çox yerlərində terror fəaliyyətlərinə təkan verməsi, 1991-ci ilin dekabrından isə Cəmilli, Kərkicahan və Meşəli kəndlərini işğal edərək hərbi cinayətlər törətməsi, bu kimi faciələrin qarşısının önəlməsi üçün ordu quruculuğuna və bir sıra hərbi əməliyyatların aparılmasına çox ciddi ehtiyac doğurur.

Azərbaycan hərbi tarixinin yaxın keçmişinə təsadüf edən Daşaltı əməliyyatı- Şuşa şəhəri yaxınlığındakı Daşaltı kəndində 1992-ci ilin qışında aparılmış və bəzi səbəblərdən qaynaqlanaraq uğursuzluğa düşmüşdür.

Əməliyyat şəraitini daha aydın təsvir etmək üçün qədim Daşaltı kəndinin yerləşdiyi coğrafi mövqei haqqında qısa məlumat vermək fikrimizcə yerinə düşərdi. Daşaltı Şuşa rayonunun eyni adlı inzibati ərazi vilayətində kənd olub, Şuşanın mərkəzindən təxminən 3 km cənubda, Cıdır düzündən aşağıda yerləşən eyniadlı çayın sahilində yerləşir. Şuşa qalasının - nəhəng qayalığın altında yerləşdiyindən kəndə Daşaltı adı verilmişdir. Cıdır Düzündən Daşaltı çayının sahilinə “Qırx pilləkən” adı verilən pilləkən enir. Yaxınlığında Daşaltı mağarasının bir hissəsi olan 10 otaqlı “Xəzinə-qala” yerləşir. [25, s.4].

Tarixi məxəzlərdən gələn bilgilərə görə kənd XVIII əsrdə Qarabağ xanı İbrahimxəlil xanın dövründə salınmışdı[5, s.151].

Daşaltı əməliyyatının aparılma səbəbi.

1992-ci ilin yanvarında Qarabağda ağır vəziyyət yaranmışdı. Ölkədə hökm sürən ictimai-iqtisadi və sosial-siyasi gərginlik cəbhə bölgəsindəki vəziyyəti bir qədər də ağır-laşdırmışdı. Təsadüf deyildir ki, 1991-ci ildən başlayaraq ərazi iddialarını açıq şəkildə hərbi müdaxilə ilə əvəzləyən Ermənistan, rus ordusundan müxtəlif yollar ilə ələ etdiyi hərbi silah sursatı gizli yollar ilə Qarabağa daşıyır və bölgənin faktiki işğalına yol açacaq addımlar atırdı. Belə ki, 1991-ci ilin əvvəllərindən etibarən rəsmi Moskvanın silahlandırdığı erməni hərbi birləşmələri, havadarlarının dəstəyi ilə özhərbi üstünlüklərindən istifadə edərək Qarabağı artıq münaqişə ocağına çevirmişdilər. Onlar, Qarabağın dağlıq hissəsində azərbaycanlılar yaşayan kənd və qəsəbələri mühasirəyə alır, bir-birindən təcrid edir, həmin yaşayış məntəqələrinin ardıcıl olaraq işğalını həyata keçirirdilər. Və büməntəqələrin işğalı zamanı bir qayda olaraq yerli əhalinin evləri və təsərrüfatları qarət olunaraq məhv edilirdi. 1991-ci ilin oktyabrından erməni silahlı birləşmələrinin mühasirəsinə düşərək bir-birinin ardınca işğal olunan Qaradağlı, Cəmilli, Kərkicahan, Meşəli, Malıbəyli, Quşçular və digər kəndlərin işğalı prosesində erməni silahlı dəstələri tərəfindən dinc əhaliyə qarşı misli görünməmiş hərbi cinayətlər törədilmişdir[6;4].

Həmin dövrdə Şuşa ətrafında da vəziyyət olduqca gərgin idi. Şuşa ətrafı azərbaycanlılar yaşayan əksər yaşayış məntəqələri boşaldılmış, Şuşa və Xocalı şəhərləri düşmən tərəfindən blakadaya salınmışdı. Şəhərin yaxınlığında yerləşən erməni kəndləri, o cümlədən Şuşadan 3-4 km aralıda Daşaltı kəndi də silahlı qruplaşmaların dayaq məntəqələrinə çevrilmişdi. Məlumat üçün bildirək ki, Daşaltı Şuşa ilə Laçın arasında strateji bir ərazidir. 1992-ci ilin əvvəllərində Kərkicahan işğal olunduqdan sonra Ağdamdan Şuşaya gələn yol bağlanmış, Şuşa ilə əlaqənin tam kəsilməsi qorxusu yaranmışdı. Çünki həmin vaxt hava yolu ilə əlaqə də tamam kəsilmişdi. Ümid Şuşa-Laçın yoluna qalırdı ki, onu da Daşaltı kəndindəki ermənilər daim atəş altında saxlayırdılar[21].

Erməni hərbi birləşmələri Daşaltı kəndindən eyni zamanda həm Şuşa şəhərini, həm də yaxınlıqdakı azərbaycanlılar yaşayan kəndlərimütəmadi olaraq atəşə tuturdular. Bu isə Şuşada yerləşən Azərbaycan qoşunlarının təchizatında çətinliklər yaradırdı.

Yaranmış vəziyyəti nəzərə alaraq, Azərbaycan komandanlığı tərəfindən Daşaltı kəndində düşmənin atəş nöqtələrini məhv etmək və onları birdəfəlik susdurmaqüzrə əməliyyat keçirmək qərarı qəbul olundu[19].

Bu məqsədlə cəbhədə mövcud vəziyyəti dəyərləndirmək üçün Daşaltı kəndi ətrafında kəşfiyyat aparıldı. Bəzi mənbələrdə Daşaltıya hücumdan öncə kəşfiyyatın təşkil olunmaması kimi qaralayıcı məlumatlar yer alır[13;26]. Bu dərəcədə məsuliyyətli əməliyyatın həyata keçirilməsi zamanı kəşfiyyatın aparılmaması ilə bağlı qeyri-peşəkar yanaşma deyə bilərik ki, bir az gülünc hissi doğurur. Əməliyyatın rəhbəri general-mayor Tacəddin Mehdiyevin müsahibələrinə istinadən qeyd edə bilərik ki, keçiriləcək əməliyyatdan ikigünöncə ərazidə kəşfiyyat işləri aparılmış və müəyyənedilmişdir ki, Daşaltı kəndində ermənilərin 50-60 nəfərlik silahlı dəstəsi var [26].

Digər tərəfdən Müdafiə Nazirliyinin Kəşfiyyat Böliüyünün rəis müavini olan polkovnik-leytenant Riad Əhmədov da öz dəstəsi ilə birgə kəşfiyyatda iştirak etmiş və müəyyən edilmişdir ki, Topxana meşəsi istiqamətində düşmənin atəş nöqtələri var[26].

Döyüş planı hazırlanmamışdan öncə, düşmən, onun mövqeləri haqqında ətraflı məlumat toplanılır. Hətta, ermənilərə əməliyyatla bağlı məlumatların sızdırılmaması üçün əməliyyatın təyin olunmuş vaxtı Tacəddin Mehdiyevin təklifi ilə bir başqa günə də keçirilir [13;19;26].

“Daşaltı” əməliyyatı keçirilən ərəfədə Azərbaycan Respublikası cəmi üç ay idi ki, müstəqillik qazanmışdı. SSRİ-nin süqutundan isə heç bir ay ötməmişdi.

Əməliyyat böyük əhəmiyyət kəsb etdiyindən sabiq müdafiə naziri, general-mayor Tacəddin Mehdiyev şəxsən özü əməliyyata rəhbərlik edirdi. Bu məqsədlə o, baş qərargahın rəhbəri, general-mayor Şahin Musayevə növbəti göstərişlərini verir:

1) Goranboy rayonu üzrə müdafiə nazirinin müavini təyin olunmuş general-mayor Dadaş Rzayevin tabeliyində olan zirehli texnikanın yarısının Şuşaya doğru yerini dəyişdirmək;

2) Kəşfiyyatçı polkovnik- leytenant Sabir Cəfərovu təcili olaraq Şuşaya göndərmək;

3) Bütün cəbhə boyu erməni hərbi birləşmələrinə diqqəti yayındıran zərbələr hazırlamaq [20].

Daşaltı əməliyyatının hazırlanması məqsədi ilə general-mayor T. Mehdiyev 1992-ci il yanvarın 19-da Şuşaya gəlir [19]. Lakin burada olan mənzərə generalı qane etmir. Belə ki, şəhərin müdafiəsi çox pis təşkil edilmişdi və vahid komandanlığa tabe olan ordu yox idi. Bunun əvəzində isə Şuşanı mühafizə edən müxtəlif könüllü dəstələr mövcud idi ki, bu dəstələri də istənilən anda bir yerə yığmaq mümkün deyildi. Təsadüfə deyildir ki, T. Mehdiyev Milli ordunun Şuşa batalyonunun şəxsi heyəti ilə tanış olmaq üçün onların bir yerə yığılması tapşırığını versə də, ancaq 385 nəfər hərbi qulluqçusu olan batalyondan cəmi 20 əsgər çağırışa müsbət reaksiya vermiş və görüşdə iştirak etmişdir. [13].

Gecə saatlarında isə Şuşada nə nəzarət buraxılış məntəqələri, nə də müşahidə postları qurulurdu.

Vəziyyətin heç də ürəkaçan olmadığını görən T. Mehdiyev Şuşa milisinin müdiri Vahid Bayramovla təcili müşavirə keçirir və keçirilən müşavirədə şəhərin ətrafındakı vəziyyət müzakirə edilir. Daşaltı kəndində erməni quldurlarının atəş nöqtələrinin məhv edilməsi üçün əməliyyat aparmaq qərarı qəbul olunur [20].

Müşavirə zamanı əməliyyatın dəqiq aparılması üçün Vahid Bayramov yerli əhali içərisindən 4 bələdçi ayırmağı təklif edir. Bu 4 nəfər gecə saatlarında rəqibin atəş nöqtələrinə qədər kəşfiyyat-diversiya qrupunu aparmalı idilər. Bundan sonra general-mayor T. Mehdiyev və Riad Əhmədovun dəstəsindən olan bir neçə zabit, ayrılmış 4 bələdçi ilə birlikdə qarşıdakı əməliyyatın detallarını müzakirə edir. Ancaq bələdçilərdən ikisi sonradan yoxa çıxır. T. Mehdiyev rayonun milis rəisinə zəng vuraraq, qalan iki bələdçini tapmağı tələb etsə də bu bir nəticə vermir. Belə vəziyyətdə nəzərdə tutulan əməliyyatın təxirə salınması qərarı qəbul edilir. Həmin gecə Riad Əhmədov, bəzi döyüşçülər ilə birgə Topxana meşəsi istiqamətində ermənilərin atəş nöqtələrinə müstəqil qərar əsasında çataraq, onlarla döyüşə girirlər. Döyüş zamanı bir neçə erməni hərbi qulluqçusu öldürülsə də, ancaq ermənilər əllərində olan silahların vaxtında təxliyyəsinə müvəffəq olurlar [13].

Növbəti gün yanvarın 20-də general-mayor T. Mehdiyev, polkovnik Zaur Rzayev, polkovnik-leytenant Nurəddin Abdullayev, Milli Təhlükəsizlik və Daxili İşlər Nazirliyi bölmələrinin rəsmiləri, zabitlərin iştirakı ilə daha bir müşavirə keçirirlər [27]. Müşavirədə T. Mehdiyev vahid komandanlıq altında

bütün dəstələrin birləşdirilməsi, eləcə də komendant saatının tətbiq edilməsi təklifi ilə çıxış edir. Bu təklifə etiraz edilir, bildirilir ki, burada olan bütün silahlı insanlar hərəsi hansısa bir klana tabedirlər. Bu klanlara qarşı çıxmaq lazım deyil, əks halda o da Şuşanın keçmiş icra başçısı Gözəlovun taleyini yaşaya bilər. Müşavirə zamanı şəhər ətrafındakı Daşaltı kəndində erməni quldurlarının atəş nöqtələrinin məhv edilməsi üzrə əməliyyat keçirmək qərarı yekdilliklə qəbul edilir [13].

Həmin gecə polkovnik Nurəddin Abdullayev təxminən 30 nəfərlik dəstə ilə Nəbilər kəndində kəşfiyyat əməliyyatı keçirir və nəticə olaraq müəyyən edilir ki, kənddə heç kəs yoxdur. Kəndə milli ordunun Şuşa batalyonundan 10 nəfər nəzarətçi dəstə qoyulur. Bu haqda N. Abdullayev T. Mehdiyevə məlumat verir [13].

Əməliyyatın uğurla keçirilməsi üçün Müdafiə Nazirliyinin yenidən yaranmış Şıxov taborundan 200 nəfər [19] (onlardan ibarət 5 tağım yaradılmışdı) ayrılır. Bundan əlavə, Şuşa Müdafiə taborunun döyüşçüləri, eləcə də MN Kəşfiyyat Xidmətinin rəis müavini Riad Əhmədov və zabitlərdən ibarət 11 nəfərlik diversiya dəstəsi formalaşdırılır [25]. Qeyd edək ki, təşkil olunan bu qrup ən peşəkar dəstə hesab olunurdu və onun üzvləri yalnız Əfqanıstanda xidmət keçmiş, döyüş mükafatlarına, eləcə də yüksək əlbəyaxa döyüş qabiliyyətinə malik əsgərlərdən təşkil olunmuşdu [13]. Eyni zamanda əməliyyatın yerinə yetirilməsi üçün Laçın alayı və polisindən də Şuşaya kömək gəlir. [25; 11]

Əməliyyatdan təxminən 1 ay öncə sə tabor komandiri polkovnik-leytenant Nurəddin Abdullayev bir tağımla birlikdə Daşaltıya girmiş, kənddə kəşfiyyat apararaq bütün giriş-çıkış yollarını təyin etmiş və əməliyyat planını hazırlamışdır. Daha sonra isə plan general-mayor Tacəddin Mehdiyev tərəfindən baxılmış, bir sıra əlavə və dəyişikliklər edildikdən sonra təsdiqlənmişdir [26].

Plan aşağıdakı kimi hazırlanmışdı:

1. Birinci tağım Nəbilər kəndindən keçməli, Qızılcaya yüksəkliyinə qalxıb Sığnax kəndindən Daşaltı-Sığnaq yoluna çıxmalı, daha sonra ikinci tağıma kömək edərək Daşaltı-Şuşakənd yolunu kəsməli idi;

2. İkinci tağım birinci tağımın köməyi ilə Şuşakənd kəndindən Daşaltıya gedən yolu bağlamalı idi;

3. Bu tağımların qarşısındakı yoldan 400-500 metr aralıda sağda və solda üçüncü və dördüncü tağımlar yerləşib hücum əmri gözləməli idi;

4. Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsinin döyüşçülərindən ibarət 5-ci tağım (OMON döyüşçüləri) da ehtiyatda qalmalı idi;

Nəzərdə tutulmuş yerə çataraq mövqelənmiş birinci tağım Nəbilər kəndi istiqamətindən Daşaltı kəndini atəşə tutmalı, buna cavab olaraq ermənilər mövqelərimizə atəş açmağa başlayanda üçüncü və dördüncü tağım kəndə yaxınlaşmalı, düşmənin atəş nöqtələrini təyin edərək məhv etməli idi.

Bu tağımlar arasında gedən Riad Əhmədovun kəşfiyyat-diversiya dəstəsi daha sonra 3-cü və 4-cü tağımların atəş dəstəyi ilə Daşaltı kəndinə daxil olmalı və kənddəki erməni dəstələrinin bazalarını darmadağın etməli idi. Bundan sonra 3-cü və 4-cü tağımlar da kəndə daxil olaraq, düşmənin qalan qüvvələrini tamamilə məhv etməli idi.

Şuşakənd yaxınlığındakı yolda dayanan ikinci tağım kənd əhalisinin Daşaltıdan Şuşakəndə çıxışını təmin edərək, əsas qüvvələri dəstəkləmək üçün kəndin ətrafında bəzi yüksəkliklərdə də snayperlər yerləşdirilməli idi [29; 22].

Əməliyyatı həyata keçirəcək tağımların hərəkət taktikası isə belə planlaşdırılmışdı: 1 kilometr irəlində iki bələdçidən və iki kəşfiyyatçıdan ibarət olan patrul qrupu onları arxalarınca aparmalı idi. Bütün komandirlər bələdçilərin göstərdiyi yol ilə diqqətlə getmək tapşırığı almışdılar [27].

Plana əsasən əsas zərbələr Daşaltı və Əsgərana vurulmalı idi. Həmin məntəqələr alındıqdan sonra Qarabağdakı erməni silahlı qüvvələri iki hissəyə bölünəcək və beləcə, düşməni məhv etmək daha asan olacaqdı [20].

Əməliyyatın gedişi.

Plana uyğun olaraq 1992-ci il yanvarın 25-də saat 20:00-da əməliyyat başlanır. Birinci tağımın döyüşçüləri Nəbilər kəndinə gəlir. Burada onlar 10 nəfərdən ibarət patrul dəstəsinin üzvləri ilə görüşür və Sığnaxa gedən ən qısa yoldakı vəziyyət haqqında məlumat alırlar. Bu dəstənin döyüşçüləri birinci tağıma Sığnaxa gedən ən qısa yolu göstərirlər. Ancaq bələdçilər bildirirlər ki, bu yol üzrə hərəkət etmək təhlükəlidir, pusquya düşmək ehtimalı çox yüksəkdir. Buna görə də birinci tağım daha uzun məsafəli yolu (uzunluğu 3 kilometr əvəzinə 15 kilometrə qədər yol) qət etmək qərarına gəlir. Nəticədə tağım lazım olan məntəqəyə təyin edilmiş vaxtdan daha gec gedib çıxır [19].

Birinci tağım Sığnax kəndindən Daşaltıya tərəf gələn yol boyunca nəzərdə tutulmuş mövqelərə çataraq, kiçik fasilə üçün dayanır. Bu zaman bələdçilər tağım komandirini inandırmağa çalışırlar ki, burada mövqələnmək əhəmiyyətsizdir, Sığnaxdan ermənilər gəlməyəcəklər və birbaşa Daşaltıya hücum etmək lazımdır.

Naməlum səbəblərdən komandir onların dediklərinə inanır. Altı əsgər Daşaltı-Sığnax yolunun ətrafında mövqələrdə qalır, tağımın qalan hissəsi isə öz mövqələrini tərk edir və Daşaltıya tərəf hərəkət edir.

Səhər saat 06:00-da Sığnax kəndi tərəfdən erməni əsgərləri ilə dolu bir "Kamaz" yük avtomobili gəlir. Pusqudaqalan 6 əsgər bu avtomobilə atəş açır və kamazı erməni əsgərləri ilə birlikdə tamamilə məhv edir. Bu zaman erməni əsgərləri ilə dolu ikinci "Kamaz" yük avtomobili yaxınlaşır və mövqedə dayanan 6 əsgər ilə onlar arasında döyüş başlanır. Döyüşün gedişatında 2 Azərbaycan əsgəri həlak olur, 1 əsgər isə ağır yaralanır. Sağ qalmış 3 əsgər, ölümləri və yaralı əsgəri götürərək geri çəkilmək məcburiyyətində qalırlar. Və

nəticədə mövqelər düşmən əlinə keçir. Bununlada əməliyyat planı pozulmuş olur [7, s. 3].

Əsgərlərimizin geri çəkilməsindən sonra, bir qrup erməni dəstəsi Sığnaxdakı yolda olan mövqelərə yerləşir və bununla da 3-cü və 4-cü tağımın arxasına çıxırlar. Şuşakəndə gedən yolu kəsməli olan 2-citağım isə ermənilərin pusqusuna düşür. Tağımdan yalnız iki yaralanmış əsgər sağ qalaraq qaça bilir.

Sağ qalan Azər adlı əsgərin sözlərinə görə, o, döyüşdən sonra ermənilərin ratsiya vasitəsilə vızodu pusquya doğru aparən Maxış adlı bələdçiylə necə danışıqlar apardığını eşidirdi. Hansı ki, bu danışıqın gedişatında bələdçi Maxış, ona söz verilmiş mükafatı ermənilərdən tələb edirdi. Ermənilər isə cavabında: “Get həlak olmuş əsgərlərin avtomat-larını yığ və onları sat, bu da sənin ən böyük mükafatın olacaqdır” deyirdilər. [7, s.3-4].

Üçüncü və dördüncü tağımlar isə təyin olunan yoldan kənara çıxıb, nəzərdə tutulmuş mövqelərdən 2 kilometr daha uzaqda mövqe tuturlar. Buna görə də onlar Sığnaxda və Şuşakənddə yollarda döyüşən əsgərlərə yardıma gedə bilmirlər.

Uğursuz başlanğıca baxmayaraq, əməliyyat yenə də nəzərdə tutulmuş plan üzrə davam etdirilir. Nəbilər kəndində olan dəstə Daşaltıya doğru atəş açmağa başlayır. 3-cü və 4-cü tağımın atəş dəstəyi altında isə Riad Əhmədovun dəstəsi kəndin içərilərinə doğru irəliləməyə başlayır. Ancaq “Kələmlik” adlı yerin yaxınlığında Qurban adlı bələdçinin satqınlığı nəticəsində dəstə pusquya düşür və dəstənin bütün üzvləri ermənilər tərəfindən öldürülür [4]. Riad Əhmədov özü isə itkin düşür.

Həmin döyüşlərin iştirakçısı olmuş və Riadla bir dəstədə döyüşmüş İsmayılov İlyas Hümmət oğlu “Axar.az”ın redaksiyasına müsahibəsində onun ağır yaralandığını qeyd edərək deyir: “Yanvarın 26-da biz Nəbilər tərəfdən girdik. Şuşakənddən gələn yolu bağlamağı nəzərdə tutmuşduq. Nəbilərdən keçib, Daşaltıya girdik. Oradan da keçib Topxanaya çatdıq. Ermənilər duyuq düşmüşdü. Səhər saat 05:50 radələrində ermənilər atmağa başladılar. Hər qrupun özünün mövqeyi var idi. Demək olar ki, bütün qruplar eyni zamanda atəşə tutulurdu. Rəhmətlik Riad mənə dedi ki, get gör, bu nə deməkdir. Axı atəş olmamalı idi.

İrəli gedib kəşfiyyat apardım. Geri qayıdıb dedim ki, pulemyotdan atırlar.

Öndən, arxadan, qayanın üstündən aşağı - hər tərəfdən atırdılar. Düzdür, qarasına atırdılar, amma düz mövqelərimizə tərəf atırdılar. Hava işıqlananda ölüm başladı. Riad yaralandı. Atışa-atışa yerə uzandı. Yaxınlaşıb, təhlükəsiz yerə çəkdim. Dedi ki, heç kəsə demə vurulmağımı” [10].

Bir müddətdən sonra 3-cü və 4-cü tağım kəndin kənarlarından Daşaltıya daxil olurlar və erməni silahlı qüvvələri ilə döyüşə başlayırlar. Lakin bu zaman, Sığnaxda yolda mövqeləri özbaşına tərək etmiş birinci tağımın əsgərləri "ura" qışqırıqlarıyla 3-cü və 4-cü tağımın ardınca kəndə girirlər. Kənddə olan

azərbaycanlı əsgərlər ilə əlaqənin olmaması, gələn tağımın düşmən əsgərləri olaraq qəbul edilməsi ilə nəticələnir və onların arasında atışma başlanır. Nəticədə hər üç tağım itki verir. Digər tərəfdən bu tağımlar həm Daşaltı, həm də Sığnax istiqamətindəki mövqelərdən erməni dəstələrinin şiddətli atəşi altına düşürlər. Bundan başqa, Sığnax kəndi istiqamətindən gələn digər bir erməni dəstəsi Azərbaycan bölmələrinin mövqələrinə arxadan zərbə vura bilirlər [19].

Daşaltıda vəziyyətin ağırlaşdığını gören T.Mehdiyev Xüsusi Təyinatlı Milis Dəstəsindən ibarət 5-ci tağımı kənddəki döyüşçülərə kömək üçün göndərir. Lakin cəmi 500-600 metr irəlilədikdən sonra güclü dumanın çökməsindən istifadə edən T. Mehdiyev Şuşaya doğru geri çəkilmək əmri verir. 1992-ci il 26 yanvar günü Milli Ordunun sağ qalmış döyüşçüləri Daşaltıdan Şuşaya doğru geri çəkilirlər [20].

Əməliyyatın nəticəsi

Xalq mühüm strateji mövqedə yerləşən Daşaltı kəndi uğrunda həyata keçirilən əməliyyata böyük ümidlər bəsləyirdi. Əgər bu əməliyyatda qələbə qazanılsaydı, müharibənin sonrakı gedişini öz xeyrimizə dəyişə bilər və qoşunlarımızın strateji təşəbbüsü ələ almasına imkan yaranardı. Əməliyyatın uğursuzluğu xalqımız arasında ağır psixoloji sarsıntı yaratdı, əsgər və zabitlərimizin döyüş ruhunu mənfi təsir etdi. Ən əsası isə cəbhədə sonrakı məğlubiyyətlərin başlanğıcını qoydu. Bu isəhadisələrin sonrakı gedişinə ciddi təsir göstərdi. Azərbaycan ordusu cəbhədə uzun müddət hücum əməliyyatı həyata keçirə bilmədi və bununla da erməni qoşunları təşəbbüsü ələ keçirməyə nail oldu.

Daşaltı əməliyyatından sonra Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi olan Qarabağdaxə ətraf rayonlarda erməni hərbi birləşmələri tərəfindən azərbaycanlıların etnik təmizlənməsi prosesi dahada sürətləndi.

Qazandığı uğurdan şirniklənən erməni hərbi birləşmələri bir ay sonra Xankəndindəki 366-cı rus hərbi alayının yaxından köməyi ilə 1992-ci il fevralın 26-da Xocalı soyqırımını törətdi. May ayının 8-də isə Azərbaycanda baş vermiş ictimai-siyasi böhrandan istifadə edərək Şuşanı asanlıqla işğal etdi [19].

Bütün bunlarla yanaşı Daşaltı əməliyyatı Vətən yolunda şəhidlik zirvəsinə ucalmış ordumuzun əsgər və zabitlərinin ayrı-ayrı qəhrəmanlıq epizodları kimi xatırlanır, bu əməliyyat zamanı baş vermiş satqınlıq və xəyanətkarlıq isə daim lənətlənir.

Azərbaycan əsgərləri hər tərəfdən sıxılmasına, həmçinin Daşaltı və Sığnax istiqamətində düşmənin çarpaz atəşi altına düşməsinə baxmayaraq, onlardan heç biri döyüş meydanından qaçmadı. Mühasirəyə düşmüş əsgərlər döyüşməyə davam edir, əsir düşməmək üçün intihar etməkdən çəkinmir, çoxları son gülləsində savaşıaraq həlak olurdular. Təsədüfüdür ki, əsgər və zabitlərimizin döyüşdə göstərdikləri şücaətlərə dair bir çox faktlar mövcuddur. Belə ki, hər tərəfdən ermənilərin əhatəsinə düşmüş Elşən Xəlilov F-1

qumbarasıyla özünü partlatmış, həmçinin Zaur Cəfərov əsir düşməmək üçün son gülləsini özünə vurmuşdur [4].

Həmin döyüşlərin iştirakçısı olmuş və Riadla bir dəstədə döyüşmüş İlyas İsmayılov “Axar.az”ın redaksiyasına müsahibəsində bildirir ki, onunla çiyin-çiyinə döyüşən Kapitan Musayev Vaqif Dursun oğlu Nəbilər tərəfdən Şuşakəndə gələn yolda atışma zamanı ağır yaralandı. Onu döyüş yerindən çıxarıb, geri göndərərək, “özünü xilas et” desək də, ancaq o, tapança ilə özünü ağzından vurdu. Həmin döyüşdə Zeynalov Sahib və şair Nəbi Xəzrinin oğlu Xəlilbəyli Təbriz, o cümlədən şair Qaçay Köçərlinin oğlu Elcan da şəhid oldu [10].

Əməliyyat planında yer alan tapşırıqlara əsasən döyüş zamanı cəbhənin başqa sahələrində erməni qüvvələrinə heç bir zərbə endirilmədi. Əməliyyatın rəhbəri general-mayor T. Mehdiyev göstəriş versə də, əmrədən iki gün sonra Şuşaya hərbi texnikanın heç biri gəlmədi: iki ədəd texnika yolda sıradan çıxaraq Laçında, daha iki ədəd zirehli texnika isə Qubadlıda qaldı. [4].

Yalnız bir neçə gün sonra əsgərlərimiz vaxtından gec göndərilmiş zirehli texnikadan və artilleriyadan istifadə edərək Daşaltını güclü atəşə məruz qoydular [13].

Sabiq nazir müsahibələrinin birində Şuşada yerli özünümüdafiə dəstələri tərəfindən əməliyyata dəstək verilmədiyini qeyd edərək bildirirdi ki: “Şuşadakı könüllülər tərəfindən də bizə yetərinə dəstək olmadı... O vaxt Şuşa özünümüdafiə taborunun komandiri rəhmətlik Ramiz Qəmbərova dedim ki, tabor üzvlərini yığın sıraya, onlarla görüş keçirək, söhbət edək. Cəmi 6-7 nəfər yığıldı. Halbuki, taborun siyahısında 300-dən çox döyüşçü vardı. Döyüş başlayan zaman isə onu çiyində avtomat görüb soruşdum ki, Ramiz, siz niyə yerli, ərazini yaxşı tanıyan sakinlər kimi Daşaltı əməliyyatına dəstək vermirsiniz. Cavab verdi ki, bizim öz planımız var, biz bu cür əməliyyatlara qatılmırıq.

Təəssüf ki, vaxtım olmadı o günlər Şuşada baş verənləri araşdırmağa ki, özünü-müdafiə taborunun toplanmamasının əsas səbəbkarı kimlər olub. Ancaq sonradan çox şey aydın oldu” deyən general-mayor T.Mehdiyev müsahibəsinə davam edərək qeyd edir ki: “Səhv etmirəmsə, Rəhim Qazıyevin məhkəməsi gedirdi. Hakim Ənvər Seyidov məni də dəvət etmişdi. Şuşada tağım komandiri olmuş Nail Kazımov öz ifadəsində Kosalar kəndində Ramiz Qənbərovun ona Daşaltı əməliyyatı və mənim barəmdə söylədiklərini açıqladı: “Ağır döyüş gedirdi, ermənilər artıq kəndə yaxınlaşırdı. Ramiz Qənbərov əsəbi halda dedi ki, bizə nə olsa, azdır. Tacəddin Mehdiyev kimi vətənpərvər, savadlı bir generala dəstək vermədik ki, Daşaltını azad etsin. Əksinə, Rəhimin sözünə qulaq asdıq... İndi də artıq ölüm ayağındayıq və çıxış yolumuz yoxdur...” [26].

Əməliyyatdan sonra Azərbaycan Respublikası tərəfi təhqiqata başlayır. 1992-ci il fevralın 6-da MN-in Baş Qərargah Rəisinin müavini polkovnik-leytenant Şikar Şikarov aşağıdakı məzmununda arayış hazırlayır:

Məruzə edirəm ki, Daşaltı kəndinin tutulması əməliyyatının iştirakçıları və şahidləri ilə danışıqların nəticəsində müəyyən olundu ki:

1. Düşmənin və ərazinin kəşfiyatı dərindən aparılmayıb. Düşmənin bilavasitə ehtiyat qüvvələrinin yeri, onların (döyüş yerinə) gələn yolları və mümkün hərəkət üsulları müəyyən olunmamışdı.

2. Əməliyyatda iştirak edən tərəflərin (bizimkilərlə düşmənin) qüvvə və vasitələrinin nisbəti tam (lazımınca) nəzərə alınmamışdı.

3. Qüvvə və vasitələrin hesablanması aparılmayıb.

4. Top və zirehli texnika kifayət qədər deyildi. Texnika və silahlar döyüş əməliyyatlarına hazır deyildi.

5. Hücüm aparılmasının əsasları pozulmuşdu. Şəxsi heyyyət, əvvəldən artilleriya atəşi aparılmadan, hücum keçmişdi.

6. Döyüş gedərkən, kəşfiyyat aparılmayıb.

7. Döyüş bölmələri arasında idarə olunma yox idi.

8. Yerli əhali arasından seçilmiş bələdçilər ərazini hərbi nöqtəyi nəzərdən zəif tanıyırdılar.

9. Ehtiyat qüvvəsi üçün müəyyən qüvvə və vasitələr ayrılmamışdı.

10. Əməliyyat planı, döyüş əməlləri və sərəncamları sənədləşdirilməmişdi [1; 2]. Edilən hücumun uğursuzluqla bitməsi ermənilərin Daşaltını ordumuz üçün “Qanlı Dərə” adlandırmasına səbəb oldu [23].

Rəsmi məlumatlara əsasən əməliyyat zamanı silahlı qüvvələrimiz 90 nəfərdən yuxarı itki verdi. Onlarla əsgərimiz hələ də itkin sayılır. Ermənilər isə 80-ə yaxın canlı qüvvə və bir neçə texnika itirdi [9;25].

Lakin sabiq müdafiə naziri Tacəddin Mehdiyev “Daşaltı əməliyyatı” haqqında Moderator.az-a açıqlamasında qeyd edir ki, “İndi Daşaltı əməliyyatını faciə adlandırırlar, KİV-lər yazır ki, əməliyyatda 90 nəfər itki verilib. Bütün bunlar cəfəngiyyatdır, hamısı bir-birindən götürüb səhv məlumatları yazır. Əməliyyat zamanı cəmi 34 nəfər həlak olmuşdu, bununla bağlı məhkəmə də olub. İndi rəqəmləri 90-a qaldırırlar. Leyla Yunus müsahibələrində dəfələrlə Daşaltıda 120 nəfər zabitin həlak olduğunu bildirib. Həlak halbuki o zaman Müdafiə Nazirliyinin ştatında cəmi 47 nəfər zabit olmuşdu”[17;14].

T.Mehdiyev daha sonra bunları əlavə edir: “Əməliyyat zamanı erməni tərəfdən 80 nəfər həlak olmuşdu. Bütün dünya praktikasında belədir ki, hücum edən tərəf müdafiə olunan tərəfdən 3 qat artıq itki verməlidir. İndi o yalançı rəqəmləri belə götürsək, yəni bizdən 90, ermənilərdən 80 nəfər həlak olub desək, yenə də buna uğursuz əməliyyat demək olmaz. Bu rəqəmləri kimlərin sifarişiylə şişirdilər bilmirəm, heç olmasa orada döyüşən insanlara qiymət versinlər. Onlar igidlik göstəriblər, onların əməyinin üzərindən xətt çəkməsinlər. O əməliyyatda döyüşənlər vətəni sevən insanlar olublar və fədəkarcasına döyüşüblər. Erməniyə hücum edən tərəf biz olmuşuq və erməni bizdən qat-qat artıq itki verib. Əsgərlərimiz tərəfindən bir kənd götürülüb və

buna görə də Daşaltı əməliyyatı uğurlu əməliyyat sayılır. Bu ayrı məsələdir ki, kəndi axıracan əlimizdə saxlaya bilməmişik, satqınlıq nəticəsində geri çəkilməmişik” [17;14].

Beləliklə, Daşaltı əməliyyatının nəticələrini təhlil edərkən aşağıdakı mühüm məqamlar ortaya çıxır:

1. Əməliyyat zamanı hava şəraitinin sərtliyi:

Qeyd etmək lazımdır ki, əməliyyatın həyata keçirildiyi gün-yanvarın 25-də hava şəraiti son dərəcə əlverişsiz idi, güclü şaxta ətrafı bürümüşdü. Dərin qar örtüyü, yüksək dağlar, eləcə də özləri ilə götürdükləri silah-sursat döyüşçülərimizin hərəkətini çətinləşdirirdi [8].

2. Tağımın arasında rabitə əlaqəsinin olmaması:

O dövrdə Azərbaycan və Ermənistanın rabitə xətləri rus kanalları üzərində yerləşirdi və hər iki tərəf planlaşdırılan əməliyyatlar haqqında məlumat alırdı. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, mövcud olan radioaparətlər çox köhnə idi və müasir tələblərə cavab vermirdi. Buna görə də tağımın arasında və komandanlıq arasında rabitə əlaqəsi yox dərəcəsində idi. Həmçinin qarşılıqlı fəaliyyət göstərən bölmələr arasında informasiya mübadiləsi üçün möhkəm əlaqə qurmaq mümkün deyildi. Rabitə əlaqəsinin pis təşkil olunması, nəticədə bölmələrin hərəkətlərində uyğunsuzluğa gətirib çıxardı, həmçinin komandanlığın vaxtında informasiya almaq imkanından məhrum etdi. Komandanlıq öz əsgərlərinin harada olmalarından, nə etmələrindən, nəyə ehtiyacları olduqlarından xəbərsiz olmaqla bərabər, həm də döyüşün gedişinə təsir etmək üçün lazımı qərarları verə bilmirdilər [8;28].

Ermənistan ordusunun komandanı Arkadi Ter-Tadevosyan müsahibələrinin birində Daşaltı əməliyyatı haqqında fikirlərini bildirərək demişdir: “Azərbaycan tərəfinin Daşaltıya hücumu haqqında bildikdə biz Daşaltı üçün döyüş planı təşkil etdik, mümkün olan hissələrdə komplektləşdik, saxta mövqelər yaratdıq. Bu birinci güclü döyüş idi ki, Azərbaycan Müdafiə Nazirliyinin fəaliyyətini parçaladı, hansı ki, plan onlar tərəfindən kifayət qədər çox düşünülmüşdü” [23].

1. Hərbi əlaqənin pis təşkil edilməsi:

“Bozqurd” batalyonunun komandiri Nurəddin Xoca isə Daşaltı əməliyyatının gedişinə toxunaraq qeyd edib ki,: “Bizim batalyonun döyüşçüləri də “Daşaltı” əməliyyatında iştirak etdi. Bölmələr arasında əlaqə yox dərəcəsində idi. Döyüşün elə anları olurdu ki, bizim döyüşçü dəstələrimiz biz-biri ilə vuruşurdular. Dəstələr bir-biri ilə əlaqə saxlaya bilmirdi. Bir sözlə hərbi əlaqənin pis təşkil edilməsi, rabitə əlaqəsinin olmaması, peşəkar hərbi kadrların azlığı “Daşaltı” əməliyyatının uğursuzluğa düşər olunmasına gətirib çıxardı” [18].

4. Maddi-texniki təminatın zəifliyi:

Qarabağ Veteranlar Birliyinin sədri, tağım komandiri Füzuli Rzaquliyev müsahibəsində qeyd edir ki, “Həmin illərdə orduya, döyüşən könüllülərə etibar edib silah verilmirdi. Verilmiş silahların hamısı işlənmiş idi. Atış səviyyəsi normaya uyğun gəlmirdi” [3].

5. Peşəkar hərbi kadrların azlığı:

Daşaltı əməliyyatının uğursuzluğunun başlıca səbəblərindən biri və ən başlıcası yeni yaranmaqda olan Azərbaycan ordusunun əsgər və zabitlərlə komplektləşdirilməsinin zəif olması, vahid komandanlığın olmaması idi [6; 16].

6. Əməliyyat sirrinin yayılması: Tədqiqatlar göstərir ki, daşaltı əməliyyatı elə ciddi hazırlanmışdı ki, bu uğursuz ola bilməzdi. Uğursuzluq yalnız diqqətsizliyin nəticəsində baş verib. Belə ki, hərbi ekspert Ədalət Verdiyev əməliyyatı təhlil edərkən qeyd edib ki, “Keçmiş döyüşçülərin sözlərinə görə, əməliyyatdan bir neçə gün əvvəl artıq Şuşada hamı bu əməliyyatdan danışmış. Deməli, əməliyyat ləğv edilməli idi, vaxtı və şərtlər dəyişdirilməli idi. Bu məlumatın haradan sızdığı araşdırılıb tapılmalı idi” [9; 24]. O, çıxışına davam edərək qeyd edir ki, döyüşlər aparılan zaman Şuşa şəhəri hələ işğal olunmamışdı. Bu baxımdan əslində, kənddə əməliyyat keçirmək asanlıqla başa gəlməli idi. Çünki Şuşadan bu kənd ovuc içi kimi görünürdü. Belə mövqe isə döyüşü uğurla və itkisiz başa çatdırmağa imkan verirdi. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, ağır, dəhşətli məğlubiyyət yaşandı...

7. Bələdçilərin xəyanəti: Əməliyyat zamanı bələdçilərin xəyanəti ilə bağlı yayılmış məlumatlar Daşaltı əməliyyatının gündəmində ağırlığı ilə dayanan önəmli detallardandır. T.Mehdiyevin müsahibəsinə əsaslanaraq deyə bilərik ki, “hərbi nizamnamədə mülki əhalidən bələdçi götürmək məsələsi yoxdur. Bu haqda mən məhkəmədə və telekanallardakı çıxışlarımda da demişəm. Əslində bizə heç bələdçi lazım deyildi, Şuşadan baxanda Daşaltı ovcumuzun içində idi. Bələdçi götürməyi bizə əməliyyat zamanı şəhərdə təhlükəsizliyi təmin etmək, kənar adamların döyüş ərazisinə daxil olmasına imkan verməməsi məqsədi ilə dəvət etdiyimiz Şuşa rayon polis rəisi Vahid Bayramov təkidlə təklif etdi. Biz də ərazini tam yaxşı tanımadığımız üçün razılaşdıq. Bələdçilər isə bizim döyüşçüləri Daşaltına qısa yolla aparmaq əvəzinə, uzaq yollab- Kirs dağı istiqamətinə aparıb sonra kəndə qayıtdılar və nəticədə bizim dəstələrdən ikisi mühasirəyə düşdü və çox hissəsi döyüşdə həlak oldu. Məhkəmədə döyüşçülər danışdı ki, biz irəlilədikcə bələdçilərdən bəziləri əllərindəki silahdan göyə atəş açırdılar. Sonradan onların yerimizi düşməne işarə verdiyi bəlli oldu. Biz də xəyanətlərini görüb özümüz meşədə onları güllələməyə məcbur olduq... əməliyyatdan sonra isə sağ qalmış bələdçiləri tapmaq cəhdləri nəticə vermədi. O, yanvarın sonuna kimi Şuşada qaldı, amma bu vaxt ərzində bələdçilərdən heç birini tapmadılar” [13; 26].

90-cı illərin əvvəllərində Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin (MTN) Qarabağ bölgəsi üzrə Şöbəsinin məsul əməkdaşı olmuş Ağalar Əliyev isə bildirir ki,

1992-ci ilə Daşaltı əməliyyatında yaşamış faciədən xeyli əvvəl - 1991-ci ilin aprel ayında yerli qüvvələrlə, polislə birlikdə Daşaltı kəndində pasport rejiminin yoxlanılması ilə bağlı uğurlu əməliyyat keçirilib. Əməliyyatın icrasında bilavasitə məsul olmuş A.Əliyevin sözlərinə görə, bu çox uğurlu bir əməliyyat olmuşdu: “İştirakçılardan heç birinin burnu da qanamamışdı. Qanuna tabe olmayan bir neçə erməni də öldürülmüşdü. Səhərisi gün isə birbaşa kəndin içərisinə girdik və Daşaltıda nə qədər əli silah tutan başıpaşlı erməni vardı, hamısını tutub gətirdik. Sonra bizə təzyiqlər oldu ki, onları buraxın. Bu əməliyyatda ən böyük silahımız pulemyot idi”. Daşaltı əməliyyatında bələdçilərin xəyanətinə diqqət çəkən Ağalar Əliyev daha sonra qeyd edir: “Görünən kəndə nə bələdçi? Əslində kənddə əməliyyat keçirmək asanlıqla başa gəlməliydə. Bütün bunlara baxmayaraq, bələdçilərin sayəsində ağır məğlubiyyət yaşandı” [15].

Ümumilikdə I Qarabağ savaşını, o cümlədən Daşaltı əməliyyatını təhlil edərkən çoxumuz əsas üç amili unuduruq. Birinci, respublika yenidən müstəqilliyə qovuşmuşdu, ikinci, ölkədə dərin ictimai-siyasi böhran hökm sürürdü, üçüncüsü və bəlkə də ən əsası isə keçmiş sovet ordusu tədricən nəzarətimizə keçən Azərbaycan torpaqlarından çıxarılsa da, Qarabağda və Ermənistanda hələ də qalırdı. Həmçinin Müdafiə Nazirliyi və silahlı birləşmələrin rəhbərliyinə “QRU”-nun (keçmiş sovet və sonrakı Rusiya Ordusunda Baş Kəşfiyyat İdarəsi) və arxivləri açılmamış DTK-nın agentura şəbəkəsi yerləşdirilmişdi. Ölkədəki ağır vəziyyətdən istifadə edən həmin peşəkar şəbəkə çox asanlıqla hərbi və dövlət sirlərini, döyüşlərin aparılması üçün hazırlanmış əməliyyat planlarını və s. ermənilərə ötürür, eləcə də ən həlledici məqamlarda ordumuzun mühasirəyə salınmasına, məğlub olmasına şərait yaradırdı...

Belə bir şəraitdə - “Daşaltı” əməliyyatı keçirilən ərzədə də sovet ordu hissələri hələ Azərbaycan ərazisindən, o cümlədən, Xankəndidən çıxarılmamışdı. Baş verən bu hadisələr ordumuzun Daşaltıda uğursuzluğa uğramasını labüd etdi [25].

O dövr üçün nadir görünən hal kimi 16 yaşında oğlu ilə bərabər döyüş bölgəsində olub əməliyyatı yerində hazırlayan və icra edən, könüllü əsgərlərlə birlikdə bir qabdan çörək yeyib, bir yerdə postda dayanan sabiq müdafiə naziri general-mayor T.Mehdiyevin təbirincə desək, əslində biz Daşaltıda hərbi kimi qarşımıza qoyduğumuz vəzifəni yerinə yetirdik, kəndin ərazisini ələ keçirdik. Döyüş zamanı 80-ə yaxın erməni terrorçusunu gəbərttik. Bunu mediada çıxış edən bir çox döyüşçülər də təsdiqləyir. Sadəcə, xəyanət nəticəsində iki dəstəmin mühasirəyə düşüb ciddi itki verməsi səbəbindən geri çəkilməyə məcbur olduq...Təəssüf ki, Daşaltı əməliyyatında iştirak edənlərin çoxuna layiqincə qiymət verilmədi... [26].

Sonda Daşaltı əməliyyatı zamanı qəhrəmancasına şəhid olmuş əsgər və zabitlərimizin ruhu qarşısında baş əyir, onlara Allahdan rəhmət diləyirik.

Ədəbiyyat

1. Arayış <https://elbrusvahidov.blogspot.com/2014/09/arayis-mruz-edirm-ki-dasalt-knd-inin.html>
2. Arayış foto-
<http://1.bp.blogspot.com/ndD0sxKFJd8/VBXro6GA8WI/AAAAAAAAAAEo/wlonvPDRTso/s1600/ikarov.jpg>
3. Aslanlı O. “Nə olsun ki, “Daşaltı əməliyyatı”na general, müdafiə naziri rəhbərlik edirdi...” 26 Yanvar 2016 - <https://ann.az/az/ne-olsun-ki-dasalti-emeliyyatina-general-mudafie-naziri-rehberlik-edirdi-aiqlama/javascript>
4. Aydınoglu T. Daşaltı faciəsi – 26 il əvvəlın uğursuz hərbi əməliyyatı güclü ordu yaradılmamasının ilk acı xəbərdarlığı olmuşdu daşlara yazılmış şəhidlik dərsi, xalq qəzeti, 2018, 28 yanvar, s.3-
<http://www.anl.az/down/meqale/xalqqazeti/2018/yanvar/574043.pdf>
5. Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti, iki cildə. I cild, Bakı, “Şərq-Qərb”, 2007-ci il, 304s., s.151
6. Azərbaycan Ordusunun Vətən müharibəsindəki parlaq Qələbəsi ilə yenilənən tarix – Daşaltı əməliyyatından 30 il ötür
25.01.2022 https://azertag.az/xeber/Azərbaycan_Ordusunun_Veten_muhari_besindeki_parlaq_Qelebesi_ile_yenilenen_tarix___Dasalti_emeliyyatinda_n_30_il_otur_VIDEO-1985753
7. Azərbaycan Mədəniyyəti və Turizim Nazirliyi Göyçay rayon M.Ə.Sabir adına Mərkəzi Kitabxanası Daşaltı əməliyyatı – 25 illiyi Göyçay – 2017, 7s.
8. Azərbaycan Ordusunun 90 şəhid verdiyi əməliyyat -26 il keçdi -26 Yanvar 2018 <http://femida.az/az/news/72431/azerbaycan-ordusunun-90-sehid-verdiyi-emeliyyat-26-il-kecdi>
9. Bayramov V. Qisası qiyamətə qalmayan “Daşaltı əməliyyatı”, “Xalq qəzeti” <https://xalqqazeti.com/mobile/az/news/94337Daşaltı>
10. Balabəyli F. Daşaltı əməliyyatında planlar ermənilərin əlinə necə keçib? 2014.05.06 – Şahid- <https://axar.az/news/toplum/16857.html>
11. Daşaltı əməliyyatı -24 il, 26 Yanvar 2016 -
<http://femida.az/az/news/17179/Daşaltı-əməliyyatı---24-il>
12. Daşaltı (Şuşa), Oktyabr 28, 2021, [https://www.wiki.az-az.nina.az//Daşaltı_\(Şuşa\).html](https://www.wiki.az-az.nina.az//Daşaltı_(Şuşa).html)
13. Daşaltı əməliyyatı - https://az.wikipedia.org/wiki/Daşaltı_əməliyyatı
14. Daşaltı cəngavərləri danışır: “Düşmənin bizim gəlişimizdən xəbəri olmadı” 25 Yanvar, 2022 <https://report.az/qarabag/dasalti-cengaverleri-danisir-dusmenin-bizim-gelisimizden-xeberi-olmadi/>

15. Daşaltı əməliyyatının qaranlıq məqamları — Hərbçilərimizin meyitləri kənddən gec çıxarılıb? 26 Yanvar 2019 - <http://femida.az/az/news/100071/dasalti-emeliyyatinin-qaranliq-meqamlari-%E2%80%94herbcilerimizin-meyitleri-kendden-gec-cixarilib>.
16. Daşaltı faciəsinin günahkarı hesab edilən Təcəddin Mehdiyev Xocavəndin Qaradağlı kəndi də itirildikdən sonra müdafiə naziri vəzifəsindən azad edilib, BAKI, 17 fev — Sputnik.<https://sputnik.az/20170217/taceddin-mehdiyevin-vezifeden-azad-olunmasi-408952100.html>
17. Daşaltı əməliyyatı - Adalet.az - <https://www.adalet.az/mobil/119425>
18. Əhmədli C. Əsgərlərimiz bir-biri ilə döyüşürdü” –“Daşaltı” əməliyyatı ilə bağlı şok açıqlama26 Yanvar 2016-<http://femida.az/az/news/17221/“Əsgərlərimiz-bir-biri-ilə-döyüşürdü”---“Daşaltı”-əməliyyatı-ilə-bağlı-şok-açıqlama>
19. Əliyev T. Uğursuz Daşaltı əməliyyatı və onun acı nəticələri, Xalq qəzeti 2014.- 26 yanvar.- S. 5. - <http://www.anl.az/down/meqale/xalqqazeti/2014/yanvar/348535.htm>
20. Fərəcova Z. İlk Daşaltı əməliyyatı faciə ilə başa çatdı, “Azərbaycan” - <https://www.azerbaijan-news.az/az/posts/detail/ilk-dasalti-emeliyyati-facie-ile-basa-catdi-1643144382>
21. Qaraca B. Daşaltıda - daş altında qalanlar, Azərbaycan.-2013.- 26 yanvar.- S.6. - www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2013/yanvar/291297.htm
22. Qisası alınan "Daşaltı əməliyyatı"ndan 30 il ötür 25 Yanvar,2022 <https://report.az/qarabag/qisasi-alinan-dasalti-emeliyyati-ndan-30-il-otur/>
23. Qocayev Şahin, Daşaltı əməliyyatı ermənilərin dili ilə 26 Yanvar 2015 - <https://modern.az/az/news/71181#gsc.tab=0>
24. Orucov Yunis, “Daşaltı əməliyyatı”ndan 29 il sonra – Daş altında yatan qisas alındı, 25 Yanvar,<https://aztv.az/az/news/11308/dasalti-emeliyyatından-29-il-sonra-das-altında-yatan-qisas-alındı>
25. Sultan L. Daşaltının daş altıda yatan sirləri... Həftə içi.- 2014.- 25-27 yanvar.- S.4. www.anl.az/down/meqale/hafta_ichi/2014/yanvar/348906.htm
26. Sultan L. “Ramiz Qəmbərov dedi ki, bizə nə olsa, azdır – T. Mehdiyev kimi generala dəstək vermədik...” 27 Jan 2021 <https://moderator.az/arasdirma/362571/ramiz-qemberov-dedi-ki-bize-ne-olsa-azdir-t-mehdiyev-kimi-general-a-destek-vermedik/>
27. Tağıyeva G Daşaltı əməliyyatının gizlinləri 1992-ci ildə biz o qayaların üstündə, yüksəklikdə idik... 03 Fevral 2022. <https://ordu.az/az/news/208937/dasalti-emeliyyatinin-gizlinleri%7C-1992-ci-ilde-biz-o-qayaların-ustunde,-yuksekklikde-idik>
28. 25 yanvar və 5 noyabr “Daşaltı əməliyyatı”: 29 ilin fərqi <https://axar.az/news/toplum/533134.html>

29. Дашалтинская операция. [https://apa.az/ru/nagornyj-karabakh/Operaciya-v-Dashalty-Pobeda-spustya-29-let-colorredREPORTAZh-FOTOcolor-435926 və ya Qisasi alınan "Daşaltı əməliyyatı"ndan 30 il ötür 25 Yanvar, 2022 https://report.az/qarabag/qisasi-alinan-dasalti-emeliyyati-ndan-30-il-otur/](https://apa.az/ru/nagornyj-karabakh/Operaciya-v-Dashalty-Pobeda-spustya-29-let-colorredREPORTAZh-FOTOcolor-435926_və_ya_Qisasi_alinan_'Daşaltı_əməliyyatı'_ndan_30_il_ötür_25_Yanvar,_2022_https://report.az/qarabag/qisasi-alinan-dasalti-emeliyyati-ndan-30-il-otur/)